

וינה

(Wien; גרמנית: Vienna). בירת אוסטריה, ועד 1918 בירת קיסרות ההבסבורגים. במאה ה-12 קמה בו' קהילה יהודית, ובמאות ה-13-ה-15, וכן במאות ה-19-ה-20, היתה ו' מרכז להשכלה יהודית ולספרות עברית. במאות ה-19-ה-20 קמו בה מוסדות צדקה, ארגוני ספורט, ועיתונים ובכללם יומון. ו' היתה מרכז התנועה הציונית בראשיתה ומושב הוועד הפועל הציוני. יהודים (וכן מומרים) שפעלו בו' מילאו תפקיד ראשון במעלה בתרבות המקומית והעולמית, בהם סופרים, מוסיקאים ואנשי מדע כארתור שניצ'לר, פרנץ ורפל, ריכרד בר-הופמן, סטפן צווייג, פטר אלטנברג, גוסטב מלר, ארנולד שנברג, זיגמונד פרויד ובנימין זאב הרצל. יהודים מילאו תפקיד חשוב גם במפלגה הסוציאל-דמוקרטית באוסטריה, ובהם ויקטור אדלר ובנו אלפרד, אוטו באואר, יוליוס טנדלר והוגו בריטנר. ב-1846 ישבו בו' 3,740 יהודים, אך מספרם גדל במהירות כתוצאה מבואם של יהודים מכול חלקי קיסרות ההבסבורגים, וב-1923 הגיע ל-202,000 – הקהילה השלישית בגודלה באירופה. ב-1934 הגיע מספרם ל-176,000 בלבד – 9.4% מכלל התושבים.

ואולם, בצד היותה מרכז יהודי גדול ומרכז לפעילות יוצרת של יהודים, היתה ו' מאז סוף המאה ה-19 מרכז גדול וחשוב של האנטישמיות המודרנית, וזו קנתה לה אחיזה רחבה ושורשים עמוקים בקרב תושביה. בין האנטישמים הנודעים בו' היה קרל לואגר, מנהיג הנוצרים-הסוציאלים שב-1896 נבחר לראש-עיריית ו', והיה דוגמה מופת להיטלר. במרס 1938 קידמו הוינאים בהתלהבות את סיפוח אוסטריה לגרמניה, ורדיפות היהודים בה היו אכזריות יותר מבגרמניה, וזאת מתוך שיתוף ניכר של תושבי העיר.

מיד עם הסיפוח נסגרו משרדי ועד הקהילה וההסתדרות הציונית בו', חבריהם נעצרו ונכלאו במחנה דכאו, ופעילותן של כול האגודות היהודיות נאסרה. ואולם, חיי הציבור של היהודים לא שותקו כליל. מזכיר הקהילה, אמיל אנגל, הבריח מבניין הקהילה את קופת קרן הבחירות ובה 800,000 שילינג, ובבית-קפה ובמשרד מועדון הספורט 'הכוח' חילקו הוא, רוזה רחל שוורץ שניהלה את העזרה הסוציאלית לנוער, ויושב-ראש 'הכוח' ד"ר איזידור קרנר סיוע כספי לנזקקים על-פי כרסות מאולתרת. ואולם, השלטונות גילו את הרשימה, וכעונש הטילו על יהודי אוסטריה קנס של חצי מיליון מרק – הקנס הראשון שהטילו הנאצים על קהילה יהודית.

בתוך חודש הגדילו אמיל אנגל, רוזה שוורץ ואיזידור קרנר, בעזרת ה'ג'וינט', את מספר המנות שחולקו בבתי-תמחוי מ-800 ליום ל-8,000. ב-2 במאי 1938 נפתחה מחדש הקהילה בראשות מנהלה יוזף לונהרץ, והעזרה הסוציאלית וההגירה עמדו במוקד פעילותה. את רוב ההוצאות במטבע זר לצורכי הגירה תרמו ה'ג'וינט בפריס וה'מועצה למען יהדות גרמניה' (הבריטית), דהיינו, את הוצאות הדרך וכן את סכום הכסף שנאלץ המהגר להציג בהגיעו לארץ היעד. אדולף איכמן נשלח לו' כדי להחיש את הגירת היהודים מאוסטריה באיומי מאסר

ובאמצעות ה'לשכה המרכזית להגירת יהודים'. הוא הפשיר, במקביל לסכומי התרומות מהג'וינט ומהמועצה הבריטית, אותו סכום כסף מחשבון הרכוש המוקפא של הקהילה, ובעיקר מהיטל הדרכון שיהודים מהגרים נאלצו לשלם. מקור מימון אחר של פעילות הקהילה היו ההפרשים בין הערך הריאלי של רשיונות עלייה לארץ-ישראל לבעלי אמצעים, ובין המחיר שתבע מנהל הקהילה, יוזף לונהרץ, שעלה פי שניים עד חמישה יותר מן הערך הריאלי. בתי-תמחוי חילקו חינום כול ימי השבוע ארוחות, ומספר בתי-התמחוי עלה מ-16 בחודש מרס 1939 ל-23 בתחילת יולי 1939, בהם בית-תמחוי כשר אחד שגם אפה לחם בפיקוח משגיח. מספר הנזקקים עלה מ-28,000 במרס 1939 ל-38,000 במרס 1940, וזאת מחמת התרוששות היהודים בעקבות פרעות 'ליל הבדלח', וכן הגירתם של בעלי אמצעים ושל צעירים. בתי-התמחוי פעלו מ-8 בבוקר עד 6 בערב, כדי לאפשר לעניים להתחמם ולקבל אחרי-הצהריים עוד ספל מרק חם ופרוסת לחם. 43,000 נפשות, או 86% מיהודי ו' במרס 1940, נזקקו לתמיכת הקהילה, שלא קיבלה שום תמיכה מהעירייה. ועד הקהילה לא הסתפק בעזרה לנזקקים מבחינה חומרית, וביוני 1938 פתח קורסים להכשרה ולהסבה מקצועית שנועדו להכשיר יהודים לקראת הגירתם. במרוצת שנה אחת למדו 24,025 גברים ונשים ב-1,601 קורסים, כמספר התלמידים בקורסים מקצועיים בכול גרמניה בשש שנות שלטון הנאצים עד פרוץ המלחמה. הניהול הנבון של הקורסים איפשר ללונהרץ להשיג את שחרורם של אומנים שנעצרו בפרעות בנובמבר 1938, למנוע את החרמת המכשור המקצועי ולעקוף את האיסור המוחלט שהוטל על בעלי-מלאכה יהודים לעבוד במקצועם מינואר 1939. מספר בעלי-המלאכה שניהלו את הקורסים הגיע במאי 1939 ל-3,054, או 3.8% מכלל בעלי המקצוע היהודים. עוד במאי 1940 נהלו 1,151 קורסים, והם גם מילאו תפקיד סוציאלי חשוב, הן במתן תעסוקה לחוג רחב של יהודים, שגילם הממוצע עלה והלך, והן בתיקון ובחידוש חינום של בגדים ונעליים קרועים, רהיטים שבורים ואפילו מכשירי רפואה. נהלו גם קורסים להכשרת אחיות סוציאליות ורפואיות. עד לסגירת הקורסים ב-3 בפברואר 1941 למדו בהם 45,336 חניכים. הקורסים לשפות נמשכו עד יולי 1941. ועד הקהילה גם חיפש תעסוקה למשכילים.

אחרי סגירת העיתונים היהודיים ופיטורי היהודים מהמערכות של בטאונים ציוניים וכלליים, הופיע ב-20 במאי 1938 הגיליון הראשון של 'zionistische Rundschau' בעריכתו של ד"ר אמיל רייך, שלפני-כן היה העורך הראשי של 'Juedische Rundschau'. עד 4 בנובמבר 1938 הופיעו בפיקוחו הצמוד של אייכמן 25 גיליונות. לאחר נסיון נפל לחדש את הופעת השבועון אחרי פרעות נובמבר 1938, נאלצו יהודי ו' להסתפק בהוצאת מוסף מקומי לחצי-השבועון 'Juedisches Nachrichtenblatt' שיצא בברלין, והיקפו קטן והלך עד לסגירתו באמצע 1943. השבועון ידע לחזק את יצר הקיום היהודי ועם זאת להמציא מידע חשוב על

סבך החוקים והאיסורים ותביעות הממשל מהיהודים, תדרוך במסמכים הדרושים למהגר ואופן השגתם, ובעיקר תיאור מקיף של אפשרויות ההגירה שהצטמצמו והלכו. בלחץ דעת הציבור למצוא פתרון לבעיית הפליטים והגירת היהודים מגרמניה ומאוסטריה, כונסה ב-6 ביולי 1938 'ועידת אויאן', בהשתתפות 31 מדינות. נציגיה של יהדות אוסטריה, ד"ר לונהרץ; פרופסור היינריך פון נוימן, נציג אגודת ישראל ורופא בעל מוניטין וקשרים בין-לאומיים; והמומחה לכספים ברתולד שטורפר, שלפנים היה יועץ ונציג של אוסטריה בכינוסים בין-לאומיים וב-1938 היה מנהל של משרד להגירה לארצות מעבר-לים, העריכו שהוועידה לא תתרום להקלת מצוקתם של יהודי גרמניה ואוסטריה. אך הם ניצלו את ההזדמנות למפגשים מאחורי הקלעים להבטחת עזרתם של הג'וינט וה'מועצה למען יהדות גרמניה', של הקרן הבריטית המרכזית לפליטים (Central British Fund For Refugees), של ה'קוויקרים', שעזרו ליהודים וכן לנוצרים ממוצא יהודי, ושל 'היצם', במציאת אפשרויות הגירה ובטיפול במהגרים בדרכם לארץ היעד. הישג חשוב היה איחוד מכסות ההגירה של אוסטריה וגרמניה לארצות-הברית. צעד חשוב אחר היה כשברלין, שבאמצעות משרד לעליית הנוער שלה חולקו רשיונות העלייה לגרמניה ולאוסטריה, ויתרה לטובת ו' על מכסת העלייה (שדולה) של קיץ 1938. בו' גופא פרץ עימות חריף בין מזכיר 'החלוצ', זאב וילי ריטר, שתבע לנצל את כול הרשיונות לחלוצים לטובת חלוצים שעברו הכשרה ובעלי מקצוע מאורגנים, ובין ראש המשרד הארץ-ישראלי, ד"ר אלויס רותנברג, שלא הסכים להעדיף את הצעירים על-פני הציונים הוותיקים, שבחלקם היו חלוצי הרעיון הציוני מימי הרצל. מאבק טרגי זה נגרם מחמת המספר הזעום של רשיונות עלייה שהקצו הבריטים, וחלק מהרשיונות עוד שוריין לטובת היהודים שגורשו מבורגנלנד (Burgenland).

הקשר בין חלוציות לעלייה קיפח גם את הרויזיוניסטים, שב-1935 פרשו מההסתדרות הציונית. לכן חיפשו הרויזיוניסטים דרכים לעלייה בלתי-לגלית, ('עליה ב'), ובחרו בו' בגלל מקומה המרכזי. מסתיו 1937 חיפשו העורך-דין ד"ר וילי פרל והעיתונאי ההרפתקן משה קרוושיין-גלילי, בסיוע ה'מכבי' מפריס, דרכים להעלות באופן בלתי-חוקי צעירים מאוסטריה, מפולין, מלטויה, מצ'כוסלובקיה, מיוגוסלביה ומרומניה, הביאום לו' ושם אירגנו אותם ושלחום באוניות ישנות וקטנות מיון לארץ-ישראל. כמה מהן טבעו. אחרי סיפוח אוסטריה גדלו הקבוצות הללו בהיקפן, ונודעו כ'פרל-טרנספורטה' או עליית 'אף-על-פי', ואליהן הצטרפו ה'מכבי הצעיר' בראשותו של ד"ר דניאל אדולף (דולפי) ברונר. נציג אגודת ישראל, יוליוס שטיינפלד ומוריץ פפנהיים, העלו באמצעותה קבוצות גדולות של מגורשי בורגנלנד. כשסגרה יוון בלחץ הבריטים את 'עלייה ב' דרכה, הפליגו אוניות המעפילים מיוגוסלביה ומאיטליה, ואחרי שגם הדרכים הללו נסגרו ירדו ספינות המעפילים בדנובה, כדרך בין-לאומית חופשית, עד לים השחור, בעזרת אשרות כניסה פיקטיביות שקנו מקונסולים של ארצות אמריקה הלטינית.

נוכח התנגדות הבריטים להעפלה, פורסמו בכול גיליון של ה-'Zionistische Rundschau' אזהרות מפני הגירה בלתי-לגלית ומניצולה בידי רמאים; אך בסתר, ובידיעתו של אייכמן, שיתף לונהרץ פעולה עם מארגני ההעפלה. התנגד ל'עלייה ב' גם 'המוסד לעלייה ב', שבניגוד לטקטיקת אייכמן של הגירה כפוייה שאף להגירה מסודרת ומתוכננת. ברם, אחרי פרעות נובמבר 1938 שינה המוסד את גישתו, ונציגו בו' משה אורבך-אגמי אירגן משלוחי מעפילים, עם משרד שטרן בניהולו של שטורפר, שב-1939 מונה מטעם אייכמן לרכז את ההגירה לארצות שמעבר-לים מגרמניה, מאוסטריה ומהפרוטקטורט של בוהמיה ומורביה, וכאשר פסקה ההגירה שלחו אייכמן במשלוח יחיד לאושוויץ.

יהודי ו' ניצלו כול אפשרות לברוח מטרור התמיד ששרר במיוחד בעירם. מהשבוע הראשון נאלצו גברים ונשים לנקות את מדרכות הרחוב במי-בור חריפים, במיוחד בשבוע הפסח. בסוף מאי 1938 נעצרו 2,000 אינטלקטואלים יהודים לפי רשימות שחורות, וגורשו בארבעה משלוחים למחנה דכאו. נערכה התנפלות על יהודים ברחובות, אגב ניצול תרגיל האפלה, ובחצרות בית-החולים היהודי לא הספיק המקום לקלוט את הפצועים, ופצועים אנושים שכבו על האדמה בחצרות. השיטה לפגוע ביהודים בחגיהם פותחה בו'. ב-4 באוקטובר 1938, ערב יום הכיפורים, החליטה המפלגה הנאצית בו' לגרש את היהודים מהעיר, מתוך שילהוב ההמונים להפגנות תמיכה – מעין חזרה כללית לקראת פרעות נובמבר. בליל יום הכיפורים החלו אנשי המפלגה, לבושים אזרחית, להוציא את היהודים ברובעי העיר העשירים מדירותיהם שנחתמו, ולשלחם, כביכול, לפולין או לארץ-ישראל.

אור ל-6 באוקטובר הורחב המיבצע לסביבת ו'. הפעולה הופסקה בפקודת הגסטפו והקומיסר לאיחוד אוסטריה עם גרמניה, גאולייטר ד"ר יוזף בירקל, שכעס על פעילות המפלגה מאחורי גבו. פרעות נובמבר ('ליל הבדולח') לא היו בו' מפנה דרמתי כמו בגרמניה, אלא הקצנת המצב בלבד, כי מאמצע אוקטובר 1938 לא עבר לילה בלי התנפלויות על חנויות ובתי-ספר יהודיים וחילול בתי-כנסת.

סגירת רחובות ברובעי היהודים ועצירת היהודים לאור היום היו מעשי יום יום. בליל פרעות נובמבר נהרסו בו' 49 בתי-כנסת, ונוסף להם 'קלויזים' חסידיים ומניינים פרטיים, וכ-3,600 יהודים גורשו לדכאו ולבוכנולד, ושחררו רק כשהציגו קרוביהם תעודות הגירה. בפרעות נובמבר מילאו חברי המפלגה הנאצית בו', בהנהגת הגאולייטר אודילו גלובוצניק, תפקיד ניכר. ב-1939 הוחשה הוצאת היהודים מדירותיהם במגמה לרכזם ברבעים ה'יהודיים'. ממרס עד ספטמבר 1939 נדרשו 13,600 משפחות יהודים לפנות את דירותיהן, ובמחצית הראשונה של אותה שנה עברו 9,500 דירות לבעלות של 'ארים'.

לאחר כיבוש פולין הועבר הדגש מהגירת היהודים לגירושם. בספטמבר 1939 נצטוותה הקהילה לרשום את שמות כול היהודים בסדר האלף-בית. בתחילת אוקטובר גורשו 1,048 יהודים פולנים ומחוסרי אזרחות לבוכנולד, ביניהם 122 זקנים מבתי-אבות עד לגיל 85. גם

בעלי תעודות הגירה צעירים לא שוחררו. במסגרת התוכנית ליישב את יהודי אוסטריה, הפרוטקטורט וגרמניה ברזרוט לובלין, יצאו ב-20 באוקטובר 1939 וב-26 בו שני משלוחים ובהם 1,584 בעלי-מקצוע לניסקו (Nisko) שעל נהר סן. רק 198 מהם הושארו במקום כדי לבנות מחנה צריפים, והשאר הורדפו ביריות באוויר אל מעבר לנהר לברית-המועצות. תוכנית הגירוש הוקפאה בגלל הכנות הפלישה למערב אירופה. באמצע פברואר 1941 חודשה התוכנית, ובשלושה שבועות יצאו חמישה משלוחים ובהם יותר מ-5,000 יהודים מו' לאיזור קילצה. ושוב הופסקה התוכנית בגלל הכנות הפלישה לברית-המועצות. אייכמן ויורשו בו', רולף גינתר, התנו את המשך ההגירה ואת האפשרות לפטור נשים, מומחים ובעלי תעודות הגירה מהמשלוחים, במשמעת מוחלטת בהכנת המועמדים לגירוש לפי רשימות שהגיעו מהגסטפו בברלין. ברם, במקום המשוחררים מהגירוש חוייב לונהרץ להעמיד מחליפים.

את ההפוגות בין הפרעות והגירושים ניצלו יהודי ו' למאמץ ההגירה, וככול האפשר גם לארגון החיים. ביולי 1939 הגיעה פעילות 'החלוץ' לשיאה בהכשרת 779 חלוצים ובני-נוער ב-16 מחנות הכשרה, בבתי-מלאכה ובשלוש משתלות. 335 חלוצים עבדו בהכשרות בשבע ארצות בחוץ-לארץ. מנובמבר 1938 עד יוני 1939 השתלמו 2,500 צעירים ב-65 קורסים לחקלאות ומלאכה של 'עליית הנוער'. מבין 2,340 ילדים עזובים שנשארו בתחילת 1940 בו', נקלטו רק 338 במוסדות הקהילה. 1,839 ילדים בני 10-18 למדו בבית-הספר של 'עליית הנוער' שמארגנה והרוח הפועלת בה היה אהרן מנצ'ר, שסירב להצטרף להוריו ולחמשת אחיו, כולם ציונים פעילים שעלו לארץ, וזאת כדי להיות אב ומחנך לחניכיו. ביולי 1940 הציגו יצירות של מלאכת-יד, וב-1 בספטמבר 1940 פתחו תערוכה ציונית עם קטלוג, 'יצירה ודרך' (Werk Und Weg). מנצ'ר אירגן בחגי ישראל טקסי תפילה לנוער ועריכת סדר פסח, והוזמן לכינוס הנוער הציוני בבנדין בדצמבר 1940 כדי לעזור לארגן את עבודת הנוער בשלייה העלית.

חיי הדת, שעד לפרעות נובמבר 1938 התנהלו כתיקנם, אם כי בהיקף מוגבל, נמשכו בסתר, במניינים בדירות פרטיות, לפי שנדחו בקשות הקהילה לשחרר לצורכי תפילה חלקי בניין מבתי-כנסת שנשארו על תילם. בינואר 1939 נאסר מתן סיוע דתי לאסירים. ככול זאת הודפסו לקראת ראש-השנה ת"ש (1939) 6,700 לוחות שנה, ולקראת ראש-השנה תש"א (1940) הודפסו גם ספרוני 'זכור'. ניסיון לאפות מצות בו' נכשל. לקראת סוכות תש"א קיבל לונהרץ מהג'וינט בבודפשט 150 לולבים ואתרוגים ליהודי ו' ולחלוקה לקהילות ולרבנים בפולין. ההוצאה-לאור שלזינגר מכרה ספרי דת לחוץ-לארץ, מהולנד עד יוגוסלביה. ב-1940 יזם לונהרץ העברת הקצבות של הג'וינט לורשה דרך ו', כדי להרוויח בשער החליפין, וכך העביר 1,700,000 דולר בשבעה משלוחים. את איומי הגירוש והפסקת ההגירה מצד אייכמן הצליח לדחות באיום נגדי, שאז יופסקו מיד הקצבות הג'וינט.

ב-5 בפברואר 1941 ציווה אלואיס ברונר, יורשם של אייכמן וגינתר, לסגור את 'החלוץ', ושני מחנות ההכשרה העיקריים בווידהופן (Waidhofen) ודופל (Doppl) נהפכו למחנות עבודה

ובהם רוכזו כול מדריכי הנוער. נסגרו גם משרדי ה'מכבי', 'המזרחי' וה'הסתדרות הציונית', לאחר שבדצמבר 1940 נסגרו הקרנות הלאומיות. ב-12 במאי 1941 הורה ברונר לסגור את 'עליית הנוער' והמשרד הארץ-ישראלי, והכריז על הפסקת שחרור צעירים מדכאו ומבוכנוולד לשם הגירה.

ב-31 ביולי 1941 עוד חיו בו' 43,811 יהודים בדתם, וכן 8,728 יהודים לפי הגדרת חוקי נירנברג, שני שלישים מהם מומרים. ב-5 באוגוסט 1941 נאסרה הגירת בני 18-45, וב-15 באוקטובר 1941 התחיל הגירוש השיטתי הסופי. עד ל-5 באוקטובר 1942 גורשו 5,000 יהודים ללודז', 5,200 לריגה, 6,000 לאיזביצה (Izbica) ו-10,476 למינסק. רובם המכריע נרצחו בירי ובגז, לרבות אותם שגורשו מקודם לאזור קילצה. המועמדים לגירוש רוכזו בארבעה מחנות איסוף, ושם הוחזקו שבועות ולעתים חודשים בתנאים תת-אנושיים. המנצח על הגירוש היה אנטון ברונר, פקיד אזרחי (לא קרוב של מפקדו אלואיס ברונר), שהצטיין באכזריות סדיסטית, הפריד בין בני-משפחה ושלח לגירוש חולים על אלונקות. תחילה גורשו היהודים לפי רשימות הגסטפו שהגיעו מברלין, ואחר-כך לפי רחובות וגושי מגורים. גם הנשואים בנישואי תערובת נאלצו לשים מגן-דוד בדלת הכניסה.

יותר מהס"ס התאכזרו אנשי ה'משטרה היהודית' שכבר ב-1938 התפתחה מקרב סדרני הקהילה בעלי זרוע שפיקחו על התורים הארוכים לפני משרדי הקהילה. שלושה מהם הובאו לברלין כדי ללמד שם את שיטות האיסוף, ועוררו אפילו את זעמם של לא יהודים. מפחד מפניהם שוטטו יהודים ברחובות מבלי לישון בבית, אך הם נתפסו בבתי-התמחוי. יהודים שמחבואיהם הופצצו בהתקפות-אוויר בשנים 1942-1943 או שהורעבו, המתינו ברחובות באין אונים למעצרים. באיום הגירוש נאלצו פקידי הקהילה ויהודים ממחנות האיסוף להשתתף בסרט תעמולה נאצית שהוסרט ב-1942. בוימה חופה יהודית עם רב, חזן ומקהלה, ונשים צעירות הוכרחו לשבת ערומות על ברכי זקנים חולים (שהוצאו מבית-החולים) ונאלצו לעשן סיגרים בבריכת המקווה. רק אישה אחת מהניצבים נשארה בחיים.

מ-20 ביוני עד 9 באוקטובר 1942, גורשו לטרזינשטט 13,776 יהודים. ב-23 בספטמבר יצא לשם משלוח 'המיוחדים', ביניהם היושב-ראש האחרון של הקהילה היהודית לפני הסיפוח ד"ר דזידר פרידמן וסגנו, המנהיג הציוני מהנדס רוברט שטריקר. שניהם נעצרו בעת סגירת קהילת ו' ב-18 במרס 1938. בקיץ 1939 שוחררו מדכאו בתנאי שלא יעזבו את ו' ויהיו בני-ערובה להגירת היהודים. באוקטובר 1944 גורשו הם ונשותיהם לאושוויץ. במשלוח ההוא של 'מיוחסים' גורשו גם מדריכי תנועות-הנוער הציוני, ובראשם אהרן מנצ'ר.

ב-1 בנובמבר 1942 פוזרה הקהילה היהודית ונהפכה ל'מועצת זקני היהודים בו' (Alttestenrat Der Juden In Wien), ושאר רכוש הקהילה, בערך של כשישה מיליונים וחצי מרק, הועבר לפראג, כביכול למימון הגטו בטרזינשטט. ב-31 במרס 1943 נסגר המרכז להגירת היהודים, ותפקיד ניהול הגירוש שעת אז היה בידי הס"ס עבר לידי הגסטפו. עוד

זמן מה יכלה הקהילה לשחרר חולים, רופאים ופקידים בכירים מהגירוש, תמורת מחליפים, שלעיתים היו פקידים זוטרים של הקהילה, בעלי משפחות גדולות.

ב-1942 התפנו, לאכזבתם של הנאצים, 976 דירות בלבד, לאחר שגורשו 32,721 דייריהם היהודים ו-12,958 הוצאו מדירותיהם לרבעים ה'יהודיים', שהיו מעין גטו פתוח. המספר הקטן של הדירות שהתפנו מעיד על הצפיפות הגדולה – עד שש משפחות בדירה קטנה בת שלושה חדרים – ועל דלות יהודי ו' ערב גירושם.

ביולי 1944 הגיעו לתחנת הרכבת שטרסהוף (Strasshof) שליד ו' כ-21,000 יהודים מהונגריה מאזורי סגד ודברצן כיהודי חילופין-בכוח בין הינריך הימלר למעצמות המערב, ביזמתו של ר'ה (רודולף) קסטנר. הרמן קרומי היה הממונה על המיבצע בו'. כמחציתם פוזרו בו' במחנות עבודה זעירים שהוקמו בבתי-ספר ובבתי-עסק קטנים, והשאר בחצרות של עיירות וכפרים באוסטריה תחתית, נשים וקטינים עם אבות המשפחה הזקנים, בתנאים של תת-תזונה ומחלות. בבית-החולים היהודי הקטן פתח רופא הקהילה ד"ר אמיל טוכמן מרפאה ומחלקת יולדות קטנה, ועוזריו, עשרה רופאים, הלכו ברגל עד עשרה ק"מ, כי אסור היה להם להשתמש ברכב, כדי להגיע לכול קבוצה ולהביא תרופות לנזקקים. בפסח תש"ה-1945, ערך רב מהונגריה סדר פסח בבית-החולים שבו התקיים גם מניין קבע.

רוב הכלואים בו' ניצלו, אך חלק גדול מאותם שפוזרו בערי-השדה נורו במקום או מתו ב'צעדות המות'. מיעוטם הגיעו לטרזינשטט וניצלו. יום לפני שחרורה של ו' בידי הצבא האדום, ב-12 באפריל 1945, ירו אנשי ס"ס לפני בריחתם בתשעה יהודים שהתחבאו. ב-31 בדצמבר 1944 עדיין גרו בו' 5,799 יהודים אוסטרים על-פי הגדרת חוקי נירנברג, מהם 3,388 נשואים ב'נישואי תערובת מיוחסים' (Privilegierte Mischlingen), ו-1,358 נשואים ב'נישואי תערובת לא מיוחסים'. באוסטריה התחתית חיו 118 יהודים כאלה. בעת שחרורה של ו' בידי הצבא האדום שרדו כ-150 יהודים במחבואים, ועוד כמספר הזה של עובדים יהודים שעבדו במחסני הרכוש היהודי המוחרם ובבתי הס"ס. נשאר עוד 35 עובדי קהילה ו-83 נכי מלחמה, חלקם הודות לנשיהם הנוצרות.